

Remiss av promemoria med förslag till ändrade bestämmelser för vattenmiljö och vattenkraft (Dnr M2017/01639/R)

Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund, Sportfiskarna, har tagit del av remissen och önskar lämna följande synpunkter.

Sammanfattning

- Sportfiskarna välkomnar en ny lagstiftning för vattenkraft som kan bidra till en ökad biologisk mångfald i vattendragen, goda förutsättningar för en ökande sportfiskenäring, samt göra vattenkraften till en långsiktigt hållbar energikälla.
- Sportfiskarna välkomnar förslagen om att MKN (miljökvalitetsnormer) för ekologisk status får en förstärkt rättsverkan som gränsvärdesnorm.
- Förbundet ser det som positivt och nödvändigt att remissen föreslår att samtliga vattenkraftverk ska ha moderna miljövillkor inom en 20-års period, samt att vattenkraftens miljövillkor därefter ska tidsbegränsas.
- En nationell prövningsplan föreslås ange prioriteringsordning och sista datum för prövning av aktuella anläggningar. Sportfiskarna är positiva till införandet av en prövningsplan, under förutsättning att den inte blir alltför detaljerad utan endast omfattar prioriteringsordning och sista prövningsdatum. Framtagandet av prövningsplanen får inte försenas och därmed försena åtgärdsarbetet ytterligare.
- Sportfiskarna tillstyrker förslaget om att verksamhetsutövaren ansvarar för att omprövningen sker.
- Förbundet föreslår att om ansökan om att omfattas av prövningsplanen inte inkommit till länsstyrelsen till ett bestämt datum så får länsstyrelsen förelägga om driftförbud i anläggningen (inget vatten får gå igenom turbinerna på vattenkraftverket).
- Istället för att utse en särskilt sakkunnig som ska företräda den nationella planen i prövningarna, vill Sportfiskarna istället förordas att flera sakkunniga med olika expertis deltar i prövningarna.
- Sportfiskarna avstyrker förslaget om att den som ansöker om prövning av en verksamhet som omfattas av den nationella planen, inte ska vara skyldig att ersätta motpartens rättegångskostnader. Förbundet anser att sökanden ska stå även för sakägares kostnader, då de annars riskerar att inte ha råd att föra sin talan.
- Förbundet avstyrker förslaget om att ta bort det s.k. båtnadskravet (11 kap. 6 § miljöbalken).

- Sportfiskarna tillstyrker förslaget om att ta bort möjligheten att lagligförklara anläggningar för uttag av vattenkraft. Vi menar dock att förslaget ska gälla samtliga vattenanläggningar.
- Sportfiskarna är positiva till att prövningen ska utgå från hela verksamhetens miljöpåverkan och inte bara en avgränsad del av verksamheten. Vi menar dock att ändringstillstånd endast kan ges om anläggningen samtidigt provas för moderna miljövillkor, alternativt om anläggningen redan har moderna miljövillkor.
- Sportfiskarna tillstyrker förslaget om generella föreskrifter.
- Förslaget om miljörapport tillstyrks.
- Förbundet tillstyrker förslaget om att skyddade älvsträckor fortsatt ska vara skyddade, men föreslår i första hand att undantaget tas bort, och i andra hand annan skrivning i 4 kap. 6 § miljöbalken.
- Åtgärdstakten i svenska vattendrag får inte avstanna utan bör tvärtom stimuleras ytterligare. Därmed behöver moratoriet lyftas bort alternativt måste regeringen skjuta till medel för att finansiera frivilliga åtgärder i väntan på att ny lagstiftning kommer på plats och tillämpas.
- Sportfiskarna tillstyrker under vissa förutsättningar förslaget om att regeringen får meddela föreskrifter som innebär att även vattenverksamheter som inte har någon koppling till produktion av vattenkraftsel får vänta med prövning så att den kan ske samordnat med andra verksamheter. Det får inte innebära att tillsynen av vattenverksamheter utan koppling till elproduktion pausas i väntan på en färdig prövningsplan.
- Anläggningar med påverkan på Natura 2000-områden kan inte omfattas av moratorium. Gynnsam bevarandestatus för aktuella arter och naturtyper inom art- och habitatdirektivet skulle ha uppnåtts i december 2015.
- Kraftbolagens fondlösning är välkommen och sannolikt nödvändig för att lösa finansieringen av miljöåtgärder i vattenkraften. Samtidigt finns en risk att finansieringslösningen i kombination med borttagande av båtnadskravet bidrar till att fiskvägar byggs i en del fall då utrivning krävs för att uppnå MKN.
- Det bör avsättas medel för att underlätta en avveckling av vattenkraftsverksamheter under rimliga villkor, förslagsvis att staten står för de 15 % av åtgärdskostnaden som verksamhetsutövaren enligt lagförslaget ska stå för.
- Sportfiskarna förutsätter att regeringen återkommer med förslag på hur vattenverksamheter utan elproduktion ska hanteras och finansieras för att MKN ska kunna uppnås i dessa vatten.
- Ett betydande tillskott av resurser till berörda myndigheter är helt avgörande om lagförslaget ska få någon effekt i praktiken.

Bakgrund

Utvinnning av vattenkraft är en miljöfarlig verksamhet med stora negativa konsekvenser för vattenmiljöer och vattenlevande organismer. Den absoluta merparten av verksamheterna har aldrig miljöprövats vilket innebär att vi idag har en mycket stor oreglerad miljöskuld. Fisk och fiske är särskilt hårt drabbade. Sportfiskarna välkomnar en ny lagstiftning för vattenkraft som kan bidra till att hotade arter och svaga fiskstammar kan återhämta sig, ge livskraftiga fiskbestånd som kan utgöra en bas för en växande sportfiskenäring, samt bidra till att vattenkraften kan bli en långsiktigt hållbar energikälla – på riktigt.

En miljöanpassning av vattenkraften skulle frigöra den stora potential för naturturism som finns i de reglerade vattendragen vilket framgår av rapporten Rikedomar runt rinnande vatten¹. Ett attraktivt fiske kan också leda till att jobb skapas i glesbygdskommuner och att fler vill flytta dit eller bo kvar. Fiske efter vilda, strömvattenlevande fiskarter såsom lax, öring och harr är i regel särskilt eftertraktat. Dock är dessa arter mer sällsynta då strömvattenbiotoper har blivit alltmer ovanliga i takt med att vattenkraften har byggts ut i Sverige.

Därför är det av stor vikt att vattendragen där det är möjligt kan återgå till ett mer naturligt tillstånd, utan dämning och reglering. Många hotade och rödlistade arter är beroende av strömmande vatten. Fiskar som lax, öring och nejonöga behöver strömmande vatten för sin lek. I princip alla fiskarter vandrar i vattendragen mellan olika habitat, eftersom de ofta behöver olika typer av livsmiljöer under olika delar av livscykeln. De vandrar för att kunna växa sig stora, övervintra, skydda sig från predatorer och undvika en ogynnsam miljö. Därför är det så viktigt att vi återskapar fria vandringsvägar i vattendragen, och att vi återskapar många av de forsar som försvunnit. Forsarna har också en viktig betydelse genom att de syresätter vattnet och bidrar till att hålla vattentemperaturen nere under sommaren, vilket blir särskilt viktigt i en tid av klimatförändring och stigande temperaturer.

Weserdomen

Sportfiskarna välkomnar att remissen tar fasta på praxis från den så kallade Weserdomen från EU-domstolen. Denna innebär att vid en bedömning om en verksamhet kan försämra aktuell ekologisk vattenstatus i en vattenförekomst, så utgår prövningen från att det är tillräckligt att en enda kvalitetsfaktor (såsom förekomsten av en viss angiven fiskart eller viss algart) försämras så att denna hamnar i en lägre klass, alltså även om övriga kvalitetsfaktorer skulle vara oförändrade, för att tillstånd inte ska ges. Bestämmelsen kan betraktas som en motsvarighet till försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § miljöbalken, fast direkt relaterad till MKN. Förslaget har väckt uppståndelse hos företrädare för vissa näringar, som menar att exempelvis många VA-verk, bostadsprojekt eller gruvor inte kommer att ges tillstånd som en följd av förslaget. Sportfiskarna menar att regeringen möjligen varit otydlig i att förklara förslagets potentiella konsekvenser i remissen. Det verkar finnas ett behov av att i förslaget tydliggöra möjligheterna för undantag i vattendirektivet. Exempelvis kan förändringar som potentiellt kan påverka en vattenförekomsts status negativt ändå medges om det är en följd av hållbara mänskliga utvecklingsverksamheter.

¹ *Rikedomar runt rinnande vatten*, 2015. Sportfiskarna, WWF, Älvräddarna och Naturskyddsföreningen

Nyprövning vs omprövning

Förbundet ser det som mycket positivt och nödvändigt att remissen föreslår att samtliga vattenkraftverk ska ha moderna miljövillkor inom en 20-års period, samt att vattenkraftens miljövillkor därefter ska tidsbegränsas. Det är på hög tid att vattenkraften i likhet med miljöfarlig verksamhet får tidsbegränsade miljövillkor som regelbundet uppdateras så att anläggningarna tillämpar bästa tillgängliga teknik. I övriga Europa är tidsbegränsande tillstånd i vattenkraften norm sedan länge (förutom i Finland och Sverige).

Remissen föreslår omprövning av villkor istället för som Vattenverksamhetsutredningen nyprövning av hela tillståndet. Sportfiskarna förordar nyprövning då länsstyrelsernas tillsyn skulle underlättas betydligt om de bara hade ett modernt tillstånd att ta hänsyn till istället för ett lapptäcke av gamla tillstånd för en enskild anläggning (vilket är vanligt förekommande). Denna förekomst av flera olika tillstånd för olika delar av en verksamhet försvårar tillsynen och det är ofta svårt att förstå vilka rättigheter verksamhetsutövaren egentligen har i det enskilda fallet.

I ett långsiktigt perspektiv menar vi att nyprövning vore att föredra för att ta ett helhetsgrepp om vattenkraften och städa bort gamla tillstånd som försvårar tillsynen, men har samtidigt viss förståelse för att man väljer omprövning som alternativ för att få till snabbare processer och öka möjligheten för att uppnå MKN i tid.

Nationell prövningsplan

En nationell prövningsplan föreslås ange prioriteringsordning och sista datum för prövning av aktuella anläggningar. Sportfiskarna är positiva till införandet av en prövningsplan, under förutsättning att den inte blir alltför detaljerad utan endast omfattar prioriteringsordning och sista prövningsdatum. Planen får inte vara styrande i övrigt, dvs. frågor som normalt hanteras i domstol bör inte skrivas in i planen för att därigenom påverka utgången i en domstolsprocess. Framtagandet av prövningsplanen får inte försenas och därmed försena åtgärdsarbetet ytterligare.

Verksamhetsutövaren ansvarar för att omprövning sker

Sportfiskarna tillstyrker förslaget om att verksamhetsutövaren ansvarar för att omprövningen sker och för kostnaderna förknippade med sådan prövning. För att omfattas av den nationella planen krävs att verksamhetsutövaren anmäler till länsstyrelsen att verksamheten ska omfattas av planen. Om så inte sker får Kammarkollegiet, HaV eller länsstyrelsen ansöka om prövning enligt 24 kap. 10 § för tillståndshavarens räkning. Sportfiskarna menar att det måste finnas incitament för att anmäla sig till prövningsplanen, annars hamnar en onödig börda på myndigheterna som redan kommer ha fullt upp med andra prövningar enligt 24 kap. 10 §. Utöver förslaget om att myndigheterna kan initiera prövningen, föreslår vi att om anmälan om att omfattas av prövningsplanen inte inkommit till länsstyrelsen till ett bestämt datum så får länsstyrelsen förelägga om driftförbud i anläggningen (inget vatten får gå igenom turbinerna på ett vattenkraftverk). Om en tillståndslös anläggning inte anmälts till prövningsplanen i tid bör verksamheten hanteras genom den ordinarie tillsynen. Ett alternativ till driftförbud kan vara

vitesföreläggande. Vi förordar dock driftförbud då detta har en positiv effekt på miljön till skillnad från vitesföreläggande.

Sakkunnig i domstolarna

Remissen föreslår att domstolen i mål om prövning för moderna miljövillkor ska förordna en sakkunnig med uppgift att företräda den nationella planen i prövningen. Sportfiskarna menar att denna person sannolikt kommer att ha en avgörande roll i prövningen, och vill istället förordna att flera sakkunniga med olika expertis deltar i prövningarna.

Rättegångskostnader

I remissen föreslås att den som ansöker om prövning av en verksamhet som omfattas av den nationella planen inte ska vara skyldig att ersätta motpartens rättegångskostnader. Förbundet menar att förslaget innebär en risk att enskilda som kan påverkas negativt av en planerad verksamhet väljer att inte överklaga. Sportfiskarna anser att sökanden ska stå även för sakägares kostnader, då de annars riskerar att inte ha råd att föra sin talan.

Båtnadskravet (11 kap. 6 § miljöbalken)

Enligt 11 kap. 6 § miljöbalken får en vattenverksamhet endast bedrivas om dess fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den. Syftet med bestämmelsen är att hindra en vattenverksamhet eller tillkomsten av en vattenanläggning som inte är samhällsekonomiskt motiverad. Sportfiskarna avstyrker förslaget om att ta bort 11 kap 6 § miljöbalken. Skälet för att ta bort regleringen i 11:6 är enligt remissen att den överlappar den bedömning av en verksamhets tillåtlighet som vid prövning och tillsyn ska göras enligt de allmänna hänsynsreglerna och hushållningsbestämmelserna i 2-4 kap. miljöbalken, och att den således är en dubbelreglering och bör tas bort i förenklingssyfte. Sportfiskarna delar inte denna bedömning. Det finns ingen praxis som visar att dubbelreglering skulle ske.

Den samhällsekonomiska bedömningen i 11:6 kan anses särskilt viktig i mål som gäller vattenverksamheter, eftersom påverkan på en vattenmiljö på ett påtagligt sätt kan ge effekter på andra intressen som nyttjar vatten då vattnet färdas från källa till hav. Om en verksamhet prövas enligt hänsynsreglerna och hushållningsbestämmelserna sker en avvägning mellan verksamhetens nytta och påverkan på miljön. I den prövningen tas inte hänsyn till påverkan på andra näringar, såsom t ex fiskenäringen. Vi ser att det finns ett stort behov av att behålla båtnadskravet, inte minst med tanke på att turismnäringen och inte minst naturturismen blir en allt viktigare näring för Sverige.

Ett attraktivt sportfiske bygger inte endast på välmående fiskbestånd utan också t ex tillgänglighet till fisket och ofta efterfrågas så orörda och vilda miljöer som möjligt (under förutsättning att goda eller hyfsade kommunikationer till fiskevattnet finns). Ett nytt kraftverk i en vildmarksmiljö kan dra ner platsens attraktion för sportfiskare något väsentligt och kan hindra tillgängligheten till vattnet. Dessa faktorer är något som kan vägas in i en 11:6-bedömning för samhällsekonomisk nytta, däremot skulle fiskeintressena sannolikt inte få lika stor vikt om tillåtligheten bedöms endast utifrån hänsynsreglerna och hushållningsbestämmelserna.

Sammantaget menar Förbundet att båtnadskravet bör vara kvar i prövningar om vattenverksamhet. Ett alternativ kan vara att utvidga bestämmelsen till att även omfatta miljöfarlig verksamhet, och placera denna i 2 kap. miljöbalken.

Lagligförklaring

Sportfiskarna tillstyrker förslaget om att ta bort möjligheten att lagligförklara anläggningar för uttag av vattenkraft. Förslaget bör dock gälla samtliga vattenanläggningar.

Ändringstillstånd

I remissen föreslås att nuvarande bestämmelse om ändringstillstånd och prövningens omfattning ska gälla såväl vattenverksamheter som miljöfarlig verksamhet. Om prövningen avser tillstånd att ändra en verksamhet, ska prövningen i fråga om miljöeffekterna avse hela verksamheten som den är avsedd att bedrivas efter ändringen. Sportfiskarna tillstyrker förslaget som kan åtgärda problemet med att vattenverksamheter ofta har flera olika tillstånd som reglerar verksamheten samt att tillståndsprövningen idag ofta delas upp i mindre delar. Regeringen föreslår emellertid också att om verksamheten omfattas av den nationella planen är det tillåtet att begränsa prövningen till att endast avse ändringen, i avvaktan på att prövning enligt planen ska ske. Sportfiskarna är negativa till detta undantag eftersom det kan leda till att exempelvis produktionsökning vid ett vattenkraftverk prövas utan att moderna miljövillkor som överensstämmer med bästa tillgängliga teknik beslutas för verksamheten. Undantaget riskerar också att leda till att permanenta verksamheter som inte är nödvändiga för att täcka behovet av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.

Sportfiskarna menar att ändringstillstånd endast kan ges om anläggningen samtidigt prövas för moderna miljövillkor, alternativt om anläggningen redan omfattas av moderna miljövillkor.

Generella föreskrifter

Sportfiskarna tillstyrker förslaget om generella föreskrifter. Vi delar uppfattningen att generella föreskrifter som metod kan innebära resursbesparingar genom att det blir möjligt att undvika rättsprocesser för att få in rättsligt bindande krav i miljövillkoren i varje enskilt tillstånd. Dessutom bör generella föreskrifter skapa större förutsägbarhet för verksamhetsutövaren, i och med att man förtydligar några konkreta miljöåtgärder som krävs för verksamhetens bedrivande.

Skyddade älvsträckor i 4 kap. 6 § miljöbalken

Förbundet tillstyrker förslaget om att skyddade älvsträckor fortsatt ska vara skyddade, men föreslår annan skrivning i 4 kap. 6 § miljöbalken. Sportfiskarna har deltagit i flera domstolsprocesser som rör vattenkraftutbyggnad i skyddade älvsträckor (t ex Långforsen i Långan, Edeforsen i Ljusnan och Ejforsen i Fuluälven). Förbundet har tillsammans med andra organisationer och myndigheter lagt ner mycket tid och resurser på deltagande i dessa mål, till följd av den nuvarande skrivningen lämnar mycket öppet för tolkning vad gäller vilka vattenverksamheter som kan bedömas vara tillåtna: *"Första och andra stycket gäller inte vattenverksamhet som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan"*. Vi ser ett stort behov av att

man tydliggör att ingen ytterligare miljöpåverkan får tillåtas i dessa vatten, inte minst för att undvika onödiga domstolsprocesser och att domstolar, myndigheter och intresseorganisationer lägger stora resurser på deltagande i målen.

Förbundet föreslår i första hand att undantaget i 4 kap. 6 § miljöbalken tas bort helt. Aktuella vattendrag omfattas i oftast även av andra områdesskydd såsom Natura 2000. Vanligt är också att vattendragen omfattas av riksintresse för natur och friluftsliv. Vi menar att natur- och friluftsvärden kring dessa vattendrag är så pass stora att områdena bör reserveras för att producera biologisk mångfald och friluftsvärden. De anläggningar som finns där idag har en negativ påverkan på naturvärdena och försvårar i regel möjligheten att uppnå MKN samt gynnsam bevarandestatus. De vattenkraftverk som finns i dessa vattendrag idag är i de flesta fall oviktiga ur reglersynpunkt och tillför marginellt med elproduktion. Om undantaget i 4 kap. 6 § miljöbalken togs bort skulle med andra ord möjligheten för att uppnå gynnsam bevarandestatus öka väsentligt. Gynnsam bevarandestatus för aktuella arter och naturtyper inom art- och habitatdirektivet skulle ha uppnåtts i december 2015.

Sportfiskarna menar att föreslagen skrivning kan förenklas utan att få förändrad innebörd.

Föreslagen skrivning är: *"Första stycket gäller inte åtgärder som behövs för att upprätthålla eller underhålla en anläggning eller verksamhet som har tillkommit på lagligt sätt eller för att ändra en sådan verksamhet på ett sätt som inte medför någon ökad negativ miljöpåverkan"*

Om inte undantaget tas helt bort förordar vi följande skrivning i 4 kap. 6 § miljöbalken istället för föreslagen skrivning: *"Första och andra stycket gäller endast åtgärder som inte medför någon ökad negativ miljöpåverkan"*.

På sid. 154 i remissen står *"Ändringar av befintliga anläggningar och deras drift som innebär produktions- och effektökningar eller ökad reglering bör fortsatt vara tillåtna om de kan genomföras utan att orsaka någon ytterligare negativ miljöpåverkan"*. Sportfiskarna menar att det är ytterst osannolikt att produktions- och effektökningar eller ökad reglering i en skyddad älvsträcka (som därmed har mycket höga naturvärden), någonsin skulle kunna innebära något annat än ökad negativ miljöpåverkan.

Moratorium och pausad åtgärdstakt

Ca 500 vattenkraftverk saknar idag tillstånd enligt miljöbalken, och drivs därmed utan några som helst skyddsåtgärder och villkor som kan bidra till att vi uppnår miljökraven i vattendirektivet.

Dessa kraftverk, som idag alltså bedrivs utan tillstånd och därmed utan några som helst skyddsåtgärder och villkor för att vi ska uppnå miljökraven i vattendirektivet, ska enligt remissförslaget få bedrivas vidare utan möjlighet för tillsynsmyndigheten att som idag förelägga dem att söka tillstånd enligt miljöbalken, till dess att de tilldelas ett datum enligt prövningsplanen då verksamheten senast ska ha tillstånd (så kallat moratorium).

Ett av argumenten för att dessa verksamheter, samtliga småskaliga under 1,5 MW och därmed utan betydelse vare sig för produktion eller reglering av svenskt elnät, ska få ett moratorium från myndighetsingripande är att samtliga prövningar enligt lagförslaget ska ske med avrinningsområdesperspektiv på ett ordnat sätt. Avrinningsperspektiv på åtgärder är bra, men i

dessa fall med de vattenkraftsverksamheter som idag inte har något tillstånd, finns inga skäl att skjuta på uppnåendet av miljömålen i EU:s vattendirektiv, eftersom i princip inga av dessa kraftverk ligger i vattenförekomster med undantag från kravet om god ekologisk status. Dessutom återfinns den stora majoriteten av dessa kraftverk i vattenförekomster utan storskaliga och för Sveriges elsystem viktiga kraftverk. Därmed finns det inte heller några skäl utifrån avvägningssynpunkt kring samhällsviktig elproduktion att avbryta den process som löper på idag med stöd av gällande lagstiftning.

Ett annat argument för moratoriet är att många småskaliga kraftverksägare i nuläget har svårt att ekonomiskt klara av de processer och miljöåtgärder som lagen kräver. Kraftbolagens fond ska ersätta 85 procent av alla faktiska kostnader för konsulter och åtgärder, samt all produktionsförlust större än 5 procent för alla kraftverk som ingår i den nationella prövningsplanen. Detta ska gälla för de verksamheter som prövas/har prövats fr o m januari 2016. Vår uppfattning är därför att detta moratorium för tillståndslösa kraftverk saknar ekonomiska argument.

Tillsynen är idag det enda någorlunda fungerande verktyget för att säkerställa en åtgärdstakt i vattenkraftspåverkade vattendrag. Moratoriet innebär en död hand över åtgärdsarbetet till ca år 2022, då de tidigaste åtgärderna i vattendragen kan förväntas vara vidtagna och ge miljönytta. År 2021 ska MKN vara uppnått i många vattenförekomster. För de avrinningsområden som kommer sist i nationella planen kommer åtgärderna att vidtas långt senare än 2027, vilket är slutdatum för när vattendirektivets mål ska vara uppnådda. Detta till följd av att den nya lagstiftningen först måste sjösättas (enligt preliminär plan mars 2018) och att den nationella planen tas fram (enligt Miljö- och Energidepartementet preliminärt 2019) innan man sätter igång med prövningarna i domstol och till sist kan vidta de fysiska åtgärderna i fält. Det handlar alltså om ca 7400 verksamheter (dammar och kraftverk) som ska prövas. Det betyder 370 verksamheter per år, dvs. 1-2 per dag.

Ålen står under ett akut utrotningshot. Huvudorsakerna till dödligheten för ål bedöms enligt den nationella ålförvaltningsplanen vara till lika delar fiske och vattenkraft. Den akuta situationen har föranlett EU att föreslå ett totalt fiskeförbud för ål i Östersjön. Nu krävs att den hittills oreglerade turbindödligheten åtgärdas i motsvarande grad. Om inte offras fisket medan kraftverken kan fortsätta att mala ihjäl de sista ålarna. Detta är ytterligare ett viktigt argument för inte pausa tillsynen av tillståndslösa kraftverk.

Moratorium och övriga vattenverksamheter

Sportfiskarna tillstyrker under vissa förutsättningar förslaget om att regeringen får meddela föreskrifter som innebär att även vattenverksamheter som inte har någon koppling till produktion av vattenkraftsel får vänta med prövning så att den kan ske samordnat med andra verksamheter. Det får inte innebära att tillsynen av vattenverksamheter utan koppling till elproduktion pausas i väntan på en färdig prövningsplan.

Sportfiskarna menar att övriga vattenverksamheter (förutom elproducerande sådana) självklart ska ha moderna tillstånd/miljövillkor, och därför bör omfattas av en prövningsplan. Strategi och

finansiering av åtgärder vid övriga vattenverksamheter (ej elproducerande) är en helt avgörande pusselbit för om lagförslaget och miljöanpassningen av vattenkraften ska få önskat resultat. Kraftbolagens fond kommer inte att finansiera åtgärder i vattenverksamheter utan elproduktion. Det gör att man på sikt kommer att kunna miljöanpassa vattenkraften, men att åtgärda andra dammar kan bli svårare så länge strategi och finansiering saknas. Det kommer i sådana fall kraftigt försvåra möjligheten att nå MKN i många vatten, inte minst målen för konnektivitet och fria vandringsvägar.

Moratorium och Natura 2000-områden

Anläggningar i eller med negativ påverkan på Natura 2000-områden kan inte omfattas av moratorium. God bevarandestatus för aktuella arter och naturtyper inom art- och habitatdirektivet skulle ha uppnåtts i december 2015. Inga undantag medges enligt vattendirektivet (2000/60/EG artikel 4.1 c). Flera strömvattenlevande arter såsom lax, asp, flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla omfattas av art- och habitatdirektivet. Genom ett moratorium fördröjer man målpuppfyllelsen ytterligare.

Miljörapport

Sportfiskarna tillstyrker förslaget om miljörapport.

Risk för att MKN inte uppnås

Sportfiskarna är generellt positiva till kraftbolagens finansieringslösning. Samtidigt ser vi en överhängande risk att denna i kombination med borttagande av båtnadskravet, kan bidra till att fiskvägar byggs vid anläggningar med låg samhällsnytta men med kraftig negativ påverkan på miljön. Fiskvägar är en dålig kompromiss för fisken då det inte är säkert att fisken hittar dit, vilket kan leda till förseningar i vandringsmönster och ett sämre lekresultat. Fingaller framför turbiner kan minska men sällan eliminera dödligheten för fisk vid nedströmsvandring. För fisken och den biologiska mångfalden är utrivning nästan alltid att föredra. Fiskvägar istället för utrivning kan också betyda att de miljöåtgärder som kommer att genomföras i en del fall inte kommer att vara tillräckliga för att nå MKN. I förlängningen kan det innebära att vi får riva ut anläggningar där man lagt avsevärda ekonomiska resurser på fiskvägar m.m., på grund av att det vid den tidpunkten står klart att MKN inte nås om anläggningen inte rivs ut. Det bör därför avsättas medel för att underlätta en avveckling av vattenkraftsverksamheter under rimliga villkor, förslagsvis att staten står för de 15 % av åtgärdskostnaden som verksamhetsutövaren enligt lagförslaget ska stå för. Det är också viktigt att de som blivit förelagda att söka tillstånd fr.o.m. år 2016, får möjlighet att ta del av medel från kraftbolagens finansieringslösning snarast möjligt.

Mellan 2003-2012 har staten genom elcertifikatsystemet gynnat och uppmuntrat småskalig vattenkraft. Sportfiskarna menar att det är rimligt att staten tar ett särskilt ansvar och går in och medfinansierar avveckling av dessa verksamheter, om en verksamhetsutövare genom prövning tvingas till nedläggning eller frivilligt väljer avveckling.

Övriga ekonomiska incitament för att uppnå vattendirektivet

Regeringen lär ha erfarenhet av vad det kan kosta att inte uppnå gällande EU-direktiv. Sverige har t ex tidigare bötfällts för att inte leva upp till IPPC-direktivets krav på industriella miljöfarliga verksamheter, vilket ledde till 18 MSEK i böter samt 40 000 kr i vite per dag så länge direktivet i inte var uppfyllt. I IPPC-fallet kunde man kort efter EU-domstolens dom se till att direktivet efterlevdes, då det endast handlade om enstaka industrianläggningar som behövde åtgärdas. Det kommer sannolikt bli avsevärt svårare att leva upp till vattendirektivet då det kräver åtgärder i ca 69 % av Sveriges vattenförekomster i vattendrag och i ca 51 % av vattenförekomsterna i sjöar². Fysisk påverkan genom dammar och kraftverk är ett av huvudskälen till att god ekologisk status inte kan uppnås. Vi ser det därför som oerhört viktigt ur ett samhällsperspektiv att regeringen åtgärdar de brister i implementeringen av vattendirektivet som EU-kommissionen pekar på i överträdelseärendet, samt att åtgärdstakten i vattenkraftskadade vatten inte får pausas. Felaktigt införlivande av IPPC-direktivet om industriutsläpp visar att det är helt realistiskt med höga böter även när Sverige misslyckas med att implementera vattendirektivet. Att inte ta tillfället i akt och skapa incitament för de miljöåtgärder som är nödvändiga, är inte försvarbart gentemot skattebetalarna som i slutändan kommer att drabbas av sannolika framtida böter från EU.

Miljöproblem utöver vattenkraft

Sportfiskarna ser ett stort behov av att adressera även de miljöproblem i vattenförekomster som inte orsakas av vattenkraft. Till skillnad från föreliggande lagförslag tog Vattenverksamhetsutredningen mera av ett helhetsgrepp på vattenlagstiftningen och vattenmiljöfrågorna i stort. Vi förutsätter att regeringen återkommer med förslag på hur vattenverksamheter utan elproduktion ska hanteras och finansieras för att MKN ska kunna uppnås i dessa vatten.

Mer resurser till myndigheter och domstolar

Slutligen vill Sportfiskarna framhålla att ett betydande tillskott av resurser till berörda myndigheter är helt avgörande om utredningens förslag ska få någon effekt i praktiken. I remissen på sid. 162 står följande:

"Förslaget innebär att tillsynsmyndigheten inte längre ska förelägga kraftverks- och dammägare vars anläggningar och drift saknar tillstånd att ansöka om tillstånd. Detta under förutsättning att verksamheten och anläggningen omfattas av den nationella planen. Genom att frågan om framtida tillståndsprövning hanteras i den nationella planen avlyfts tillsynsmyndigheten en uppgift. Detta innebär en resursbesparing för myndigheten en besparing som dock bedöms motsvara en ökad resursåtgång för deltagande i arbetet med den nationella planen. Förslagen i denna del bedöms inte ha någon påverkan på prövningsmyndigheten då antalet mål bedöms bli detsamma som med nuvarande reglering. Förslaget innebär således i denna del inte någon ytterligare belastning på prövningsmyndigheten."

² Miljömålen. Årlig uppföljning av Sveriges miljö kvalitetsmål och etappmål 2016. Naturvårdsverket

Vi delar inte denna bedömning. Tillsynen har länge varit nedprioriterad och de resurser som finns för tillsyn och prövning idag kommer långt ifrån räcka till arbetet med omprövning enligt 24 kap. 10 § miljöbalken.

Framförallt länsstyrelserna och Kammarkollegiet är idag kraftigt underbemannade när det gäller verksamhet som rör tillsyn av vattenverksamheter, omprövning av vattendomar m.m. Vid dessa myndigheter samt vid miljödomstolarna, krävs ett märkbart tillskott av resurser för att få en fungerande organisation som kan genomföra prövningar enligt den nationella planen. Det räcker alltså inte med att tillsätta ytterligare enstaka tjänster på respektive myndighet, och framförallt måste tillkommande tjänster kunna finansieras långsiktigt.

För Sportfiskarna,

Joakim Ollén
Förbundsordförande

Sten Frohm
Generalsekreterare

Christina Lindhagen
Sakkunnig vattenmiljöfrågor

Jeanethe Karlsson
Miljöjurist